

עטרת שלמה

בענייני חג הפסח

משולחנו של מרן בעל עריכת שולחן הגאון רבינו שלמה קורח זצוק"ל

עיונים וביאורים בהלכות החג

(נסדר ונערך מתוך ספרו הגדול והרחב "עריכת שולחן ילקוט-חיים" בתוספת ביאורים קצרים)

א. בדין איסור אכילה לאחר אפיקומן

כתב השולחן ערוך (סימן תע"ח סעיף א'), אחר האפיקומן אין לאכול שום דבר. ובמשנה ברורה (שם) כתב, כדי שלא יעבור טעם מצה מפיו. וצ"ב, דהא אחר אפיקומן שותים עוד ב' כוסות של יין (האחת של ברכת המזון והשנייה של ההלל), והיאך לא יעבור טעם מצה מפיו. וצ"ע.

ב. בהא דמברכים על בדיקת חמץ

צריך ביאור איך מברכים על בדיקת חמץ, והא הוי הכשר מצוה להגיע לזה שלא ישאר חמץ בביתו ולא יעבור על הלאו דבל יראה ובל ימצא, וכשם שאין מברכים על בניית הסוכה ועל גדילת האתרוג, משום שהם הכשר מצוה, כך הוא הדין כאן.

וצריך לומר, דלא הוי הכשר מצוה אלא המצוה עצמה, משום דהא אם ימצא חמץ מיד יבערו, ונמצא שצריך על זה שמבערו לאחר מכן.

ג. היאך מברכים על בדיקת חמץ והרי ניקו הבית היטב

צ"ב היאך מברכים על בדיקת חמץ כאשר ברור שלא ימצא חמץ, שהרי אם כיבד הבית היטב לפני כן, אמאי צריך עוד לבדוק. ומאי שנא ממקומות שאין מכניסים לשם חמץ שאינם צריכים בדיקה, ומאי שנא מאמצע החצר שאין צריך בדיקה מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלים כל חמץ שנשאר (רמב"ם בפ"ד ה"ד), הרי שבמקום שאין שם חמץ אין צריך בדיקה, ובכיבוד הבית קודם הבדיקה, אדרבה ברי לן טפי שאין שם חמץ מאמצע החצר וכדומה, דהתם תליותא תלינן ואינו ודאי.

א. הגדה של פסח עריכת שולחן דף כ"ז ד"ה ונראה. ואכן שיטת התוס' בפסחים דף קי"ז ע"ב ד"ה רביעי, שאין איסור לשתות יין לאחר האפיקומן, אלא האיסור לאכול או להשתכר ממש, כיעו"ש. ולדבריו לא קשה מידי. וראה עוד בראשונים שם שעמדו בזה.

ב. דרשת שבת הגדול ה'תשע"ג.

ג. כפי שנפסק ברמ"א בסוף סימן תל"ג, דכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה. וכן דעת השתילי זיתים, וכן הוא מנהגינו לכבד הבית היטב קודם הבדיקה מכל חמץ שהוא, כמובא בעריכת שולחן בסימן תל"ד סעיף ז'.

ד. עריכת שולחן סימן תל"ג אות ז' ד"ה ובאמת.

ומכאן יסוד למה שאין מתעכבין הרבה בבדיקת החמץ, אלא בודקין בזריזות, שיודעים שהכל מכובד, וזהו קיום מצות חכמים גרידא, לבדוק החמץ אע"פ שיודע שאין חמץ".

ד. בדין כיבוד הבית קודם הבדיקה

כתב הרמב"ם (בפ"ב מהלכות חמץ ומצה ה"ג), וז"ל: ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים, ולבודק ולהוציאו מכל גבולו, ע"כ. ומוכח מדבריו, שהוצאת החמץ בשעת הבדיקה, הוא חלק ממצות הבדיקה. וכן כתב עוד (בפ"ג ה"א) וז"ל, כשבדק אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר, **מוציא** את החמץ מן החורים ומן המחבואות ומן הזויות וכו', ע"כ. ושוב מבורר בהדיא, דסבירא ליה לרבינו שלהוציא את החמץ זהו חלק מדרך בדיקת החמץ. **ומעתה** צ"ע, על דברי הרמ"א (סוף סימן תל"ג) שכתב, דמכבדין הבתים קודם הבדיקה. ומאי דך ברמב"ם הנז"ל נראה שאדרבה והכיבוד הוא חלק מן מצות הבדיקה, ושלא כדבריהם'.

ה. בביאור פלוגת הרמ"א והאחרונים במנהג להניח פתיתים קודם הבדיקה

כתב הרמ"א (סימן תל"ב סעיף ב'), ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה. ומיהו אם לא נתן לא עיכב, דדעת כל אדם על הברכה, לבער אם נמצא, ע"כ. ובחק יעקב כבר הביא, שהראב"ד (תמים דעים סימן כ"ט) כתב ע"ז, שמנהג נשים הוא. ובט"ז (ס"ק ד') כתב, דלכתחילה ראוי שלא להניח כלום. וכן הוא מנהגינו שאין מניחים פתיתים כלל.

וצ"ב מהי שורש פלוגתתם, אם להניח פתיתי חמץ קודם הבדיקה או לא.

ונראה לבאר בזה, שהנה בפסוק נאמר "שאור לא ימצא בבתיכם", ומהא דלא כתיב שאור לא יהיה, נראה שבאה התורה ללמדנו שהשאור צריך לא להיות מצוי ונגיש ליד, שהרי יש מציאות שהם מצויות ועומדות ואין צריך להם חיפוש כלל. וכן כתב הרמ"א, ומשום הכי הצריך להניח פתיתי חמץ, שיהיה מצוי ועומד החמץ, ובלאו הכי הברכה לבטלה. אולם הראב"ד וסייעתו סבירא ליה, דהאי לא ימצא, היינו מציאה שמחפשים אותה ומוציאים אותה, וסבירא ליה שהבדיקה היא בכדי לוודאות במאת האחוזים שלא נשאר שם חמץ כלל, והברכה חלה באם ימצא'.

ו. בביאור דברי הרמב"ם בדין תשבתו

ה. עריכת שולחן שם סעיף ח'. ועיין עוד בעריכת שולחן סימן תל"ב אות ח', במנהג הגלילות במקומות שאין שם חמץ כלל, נהגו לקחת מהחיתין שקנו לצורך מצת מצוה ממקום אחר, קומצין מעט ומחמצין אותו, ומפזרים אותו בבניין הבית, וכך מקיימים מצות הבדיקה. ואף שלמעשה מקום כזה אינו צריך בדיקה, דהא אין בו חמץ כלל, אפילו הכי עושים זאת כדי שלא תשתכח תורת בדיקה. ומכל מקום המנהג הרווח לא כן, ואין מניחים חמץ בזוויות הבית קודם הבדיקה, וכמבואר בעריכת שולחן סימן תל"ב סעיף ז', כיעו"ש.

ובעיקר הדבר, ראה בפני יהושע ריש פסחים שעמד בהאי עניינא, וכתב וז"ל, ומיהו בעיקר מילתא דבדיקה זו אי הוה דאורייתא או דרבנן, הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא וכו', דלכאורה מסברא אין לומר שיהא צריך בדיקה מדאורייתא, דמהיכא תיתי, דנהי דמקום שמכניסין בו חמץ, כגון מרתף, אפילו הכי ליכא אלא חששא בעלמא, דלפעמים השמש נכנס ופיתו בידו, ואין זה אלא מיעוט. ואפילו אם נחשב למיעוט המצוי, אפילו הכי לא אשכחן בשום דוכתי דחיישין למיעוט המצוי מדאורייתא, ואפילו ר"מ דחייש למיעוטא, כתבו התוס' בכמה דוכתי, דלא חשש אלא מדרבנן, ואנן מיהא לא קיימא לן כר"מ. ועוד, דאפילו ר"מ מודה במיעוטא דמיעוטא, דהוה ליה כמו ספק ספיקא, והכא נמי במקום שמכניסין הוה ליה ספק ספיקא, אימור הוה אימור לא הוה, ואת"ל דהוה, שמא חולדה או עכבר אכלתינהו, ואת"ל דאיירי במקום שאין חולדה וברדלס מצויים, נמי איכא למימר שמא אדם בא ונטלו. ובתחילת העניין, למאי דמשמע לכאורה מלשון רש"י, דבדיקה זו מדאורייתא הוא, היה נראה לי דהיינו מגזירת הכתוב, דאפקיה רחמנא מלשון "ולא ימצא", ולא כתיב לא תמצא או לא יהיה לך, על כרחך בא לומר, שלא ימצא בתוך ביתך אפילו ע"י חיפוש, והיינו ע"כ שהצריך הכתוב לבדוק ולחפש אחריו (טובא) קודם הפסח, עד כאן לשון הרב פני יהושע שם. ודבריו מאירים כספירים טעם חובת הבדיקה, הגם שבכל התורה כולה לא מצאנו שחוששים חשש כל כך רחוק כחשש מציאת החמץ בביתו של האדם ובחצרו, וכ"ש במקום הבודק כבר. ודו"ק היטב.

ו. עריכת שולחן סימן תל"ג אות ז'.

ז. דרשת שבת הגדול ה'תשע"ג.

כתב הרמב"ם (בפ"ב ה"ב), ומה היא השבתה זו האמורה בתורה, הוא שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל, עכ"ל. וצ"ב מהי כוונת הרמב"ם בדבריו, שלכאורה הם כופלים את עצמם.

ונראה לי לפרש, כי הרמב"ם בדבריו אלו הקיף את כל צדדי הקניין שיכול האדם לעשות בחפץ שהוא. ומהות הקניין הוא בשלשה, א. חשיבות הדבר בעיניו, שעל כן הולך הוא לקנותו. ב. עצם מעשה הקנייה. ג. ההשתמשות בחפץ הנקנה, שהיא בעצם הנהגת בעלות.

עפ"ז אם כן, בשעה שהאדם מבטל את החמץ, צריך הוא להפקיע ממנו כל בעלות ושייכות לחפץ, ועל כן ממילא צריך הוא לחשוב אותו החפץ כעפר, כלומר שאין בו חשיבות כעפר. ובמה שישים אל לבו שאין ברשותו חמץ כלל, מבטל עצם הקניין והבעלות שרכש. ובמה שיחשוב שהוא כדבר שאין בו צורך כלל, הוא ויתור על דרך ההשתמשות והנהגת הבעלות והקניין שיש לו באותו החפץ.

וברמב"ם (בפ"ג ה"ז) כתב, וכשגומר לבדוק וכו', ויאמר: כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו, הרי הוא בטל, והרי הוא כעפר, עכ"ל. ולא הזכיר כאן הרמב"ם כל האריכות שהזכיר לעיל, להסיר כל בעלותו והשתייכותו מהחפץ, וכפי שנתבאר לעיל. ונראה דסבירא ליה לרבינו, שכל זה כלול בנוסח הרי הוא בטל כעפרא דארעא, ופירוש מילת "בטל", כוללת גם כן המשמעות של חוסר קיום הדבר.

ז. בדין איסור אכילת חמץ משעה שישית

פסק השולחן ערוך (סימן תמ"ג סעיף א') וז"ל, חמץ משש שעות ולמעלה ביום י"ד, אסור בהנאה. וכן פסק ברמב"ם בפ"א ה"ח. וצריך ביאור, מה טעם אסרו לאכול חמץ מערב פסח משעה שישית, והא קרא כתיב "שבעת ימים תשביתו שאור מבתיכם" (שמות י"ד, ט"ו), ולכאורה היה מספיק להשבית רגע אחד קודם כניסת החג.

והרמב"ם שם כתב וז"ל, אסור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה וכו'. וכל האוכל בזמן הזה, לוקה מן התורה, שנאמר לא תאכל עליו חמץ. כלומר, על קרבן פסח. כך למדו מפי השמועה בפירוש דבר זה, לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיתת הפסח שהוא בין הערביים וכו', עכ"ל. ומבואר שלמד הרמב"ם דין זה דאסור לאכול מצה משעה שישית ואילך, הוא מהלכות שחיתת הזבח שאסור שיהיה חמץ קיים כל זמן ששוחטים קרבן פסח, ואין זה הלכה מהלכות חמץ ומצה^ט.

ח. בעניין אם אשה צריכה הסיבה בזמן הזה

כתב השולחן ערוך (סימן תע"ב סעיף ד'), אשה אינה צריכה להסב אלא אם כן היא חשובה. וכתב ע"ז הרמ"א, וכל הנשים שלנו מקרי חשובות, אך לא נהגו להסב, כי סמכו על דברי הראב"י שכתב שבזמן הזה אין צריך להסב, עד כאן.

ודברי הרמ"א צ"ב, שהרי אנן לא פסקינן כדברי הראב"י, ונוהגים הגברים לכל הפחות - להסב גם בזמן הזה, ואם כן איך ניתן לסמוך על דברי הראב"י לענין דין הסיבה לנשים, דהלא אם סומכים על דבריו להלכה, אף הגברים יהיו פטורים מדין הסיבה.

ח. עריכת שולחן סימן תל"ד אות ד' ד"ה גם.

ט. דרשת שבת הגדול ה'תשע"ג. והנה בספר החינוך (מצוה תפ"ה) כתב וז"ל, ושם נאמר בטעם איסור החמץ בשעה שישית, עבדו רבן הרחקה יתירה, כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא, ומי שיעבור ויאכל חמץ אחר חצות, לוקה, עכ"ל. ומינה דס"ל להחניוך, דדין איסור אכילת חמץ משעה שישית הוא מדין הלכות חמץ ומצה, ואינו עניין להלכות שחיתת הזבח. ובספר מעגלי צדק (סימן כ') כתב דהנ"מ בזה היא, אם חמץ משעה שישית ואילך יהיה אסור באיסור חמץ שעבר עליו הפסח, דאפשר שלא נאמר דין חמץ שעבר עליו הפסח רק במקום דאיכא איסור כרת, ולא באיסור הרחקה גרידא. ואם כן אפשר, שלפי דעת החינוך שהוא משום סייג והרחקה לאיסור חמץ, ממילא יתכן שלא נאמר בזה איסור חמץ שעבר עליו הפסח, משא"כ לטעמו של הרמב"ם. ומטעם אחר י"ל שאין לאסור חמץ לאחר שעה שישית, מדין חמץ שעבר עליו הפסח, דאפשר דלא גזרו אלא בדבר שגופו גוף האיסור, משא"כ לדברי החינוך שאינו אלא משום סייג והרחקה.

ואמר רבינו זצוק"ל, הנה הרב שתילי זיתים שם השמיט הגהת רמ"א זו, וכתב (ס"ק ה') על דברי השו"ע שם, דאשה אינה צריכה הסיבה, משום דלאו אורח ארעא דאשה להסב בפני הבריות, שאינו לה דרך כבוד, ע"כ. כלומר, שאין הטעם שאשה בזמן הזה אינה צריכה להסב כדברי הרמ"א הנ"ל, אלא הטעם משום שאין זה דרך ארץ וצניעות להסב בפני הגברים. וטעם זה כבר הובא בטור, וכתב דלפ"ז אין לחלק בין אשה חשובה לאשה שאינה חשובה, וכל הנשים אינם צריכות להסב, כיעו"ש. וכן הוא מנהיגו. אך עכ"פ לטעמו של הרמ"א, צ"ע"א.

ביאורי הגדה

במשנת מרן רבינו זצוק"ל

"הא לחמא עניא" - צ"ב הקשר בין "הא לחמא עניא וכו'", לבין אמירת "כל דכפין ייתי וייכול וכו'". והביאור הוא, 'הא' הוא גם במשמעות 'הלא'. כלומר, הלא גם אבותינו אכלו במצרים לחם עוני, על כן כל עני שהוא נצרך ורעב, אין לו להתבייש לבוא ולאכול. עוד אפשר לפרשו, על דרך מה שנאמר "הא לכם זרע וזרעתם וכו'". ובפירוש זה ישבתי טענת המערערים על גירסא זו, ומקלסין הנוסח 'כהא' לחמא וכו'.

"שתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל" - כלל כאן המגיד ב' עניינים, כנגד מה שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם", ראשית, יהיו הם גרים בארץ לא להם. וע"ז אמר בעל ההגדה, שתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל. וכנגד מה שנאמר לאברהם עוד "ועבדום וענו אותם וכו'", אמר המגיד להלן, שתא הכא עבדי, לשתא דאתיא בני חורי. ומכאן, שהחירות וארץ ישראל תלויים זה בזה, אין חירות חשובה לישראל מחוץ לא"י, וכן אין נחלה לישראל ללא חירות. ועל כן מתפללים אנו על שתי הדברים כאחד.

"שתא הכא עבדי, לשתא דאתיא בני חורי" - כלומר, אנו בטוחים בודאי שבשנה הבאה אנו בני חורין, וזאת אחרי שעניינו ראו ביציאת מצרים שהיתה בבהילות שלא הספיקו להתכונן כיאות, שמפני כן "הא לחמא עניא דאכלו אבהתנא דנפקו ממצרים". וכל הבהילות הזו היתה מחמת שלא היה נראה לישראל שבאותו הדור שברגעים אלו הם יצאו ממצרים, כך גם בזמן הזה, אנו בטוחים שיגאל אותנו לשנה הבאה, והגם שלא נראה עלינו שאנו מוכנים לחירות, שהרי אנו עורכים שולחן ושמחים כמדי שנה, מכל מקום אנו בטוחים שבעה"י בשנה הבאה אנו בני חורין.

"ואילו לא גאל הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים" - מאמר זה בא להוציא מלב חושב לומר, שאף אם הקב"ה לא היה גואל אותנו ממצרים, לא היינו משועבדים לאותו פרעה ולאותם רשעים במצרים, שהרי עניינו הרואות כמה תמורות רבות חלפו ובאו לעולם מזמן מצרים ועד זמנינו, עמים רבים נחרבו וממלכות שונות הוכחדו, וממילא לא יתכן לומר שאילו לא גאל אותנו הקב"ה ממצרים, עדיין היינו משועבדים לפרעה במצרים, דהיינו, אותו שעבוד במצרים ולאותו פרעה בדקדוק. ואף על פי כן מגלה לנו המגיד, דע, אילו לא גאל הקב"ה את אבותינו

י. עריכת שולחן סימן תע"ב אות ט'.

ממצרים, עדיין אנו (ולא רק אנחנו, אלא אף) ובנינו, ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ורק על ידי בקשת הרחמים מהקב"ה שיבטל הגזירה, זכינו שנגזר עלינו לטובה להשתחרר משעבוד נורא זה.

דרך ההודאה בניסי מצרים

"ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים" - ב'
ביאורים ביאר רבינו זצ"ל בפרשתא דא :

א. מפשט העניין מבואר, שהטעם שאף חכמים גדולים מצוה עליהם לספר ביציאת מצרים, הוא משום שפרעה לא הושיב את החכמים והנבונים ויודעי התורה בהיכלי החכמה לעסוק בה, וגם הם עבדו בפרך, ועל כן מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים.

ב. הרמב"ם (בפ"ז מהלכות חמץ ומצה) כתב, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים. והוא כלשון המגיד. ובהלכות חגיגה (פ"ג ה"ו) כתב, אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע, מכוון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת וכו', עש"ב. ומכאן נבין הטעם, שאפילו חכמים גדולים שיודעים את התורה וכו' מצוה עליהם לספר ביציאת מצרים, מפני שאף שבודאי אותן חכמים יודעים סיפור יציאת מצרים, שאין די בדיעת הדברים גרידא, אלא כל מצות זכירת יציאת מצרים היא לחזק דת האמת, ובחיזוק ופרסום האמונה.

ג' דברים למדנו ממעשה החכמים בבני ברק

"מעשה ברבי אליעזר וכו' שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו הגיע זמן קרית שמע של שחרית" - ג' דברים למדנו מכאן:
א. עד כמה שיעור מצות סיפור יציאת מצרים, והוא כל הלילה.

ב. שמצות זכירת יציאת מצרים היא בדרך סיפור, כמו שאמר, והיו 'מספרים' ביציאת מצרים. [השווה לדברי המגיד לעיל, ואפילו כולנו חכמים וכו', מצוה עלינו 'לספר' ביציאת מצרים. וכן לדברי הרמב"ם ריש פ"ז, "וכל המאריך בדברים שאירעו או שהיו, הרי זה משובח". וראה עוד שם סוף ה"ד, "וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו, הרי זה משובח". הערת המגיה].

ג. דרך ארץ של התלמידים לרבותיהם, שאע"פ שהוא קיום מצוה שמחוייבים בה גם רבותיהם, אף על פי כן לא אמרו להם התלמידים בפירוש שיקומו, אלא הודיעו בדרך כבוד שהגיע זמן קריאת שמע.

"ברוך המקום שנתן תורה לישראל עמו, ברוך הוא" - כאן תמוה לכאורה, שכפל המגיד דבריו, שכיון שאמר "ברוך המקום", לשם מה אמר שוב, "ברוך הוא". והביאור, שתחילה הזכיר שמו יתברך בברכה, כמו שאומר 'הקב"ה'. אלא שהקדים ואמר לשם מה הוא ברוך (על נתינת התורה לישראל עמו), ושוב אמר, ברוך הוא על מתנתו זו.

ביאור שאלת ותשובת הבן החכם

"כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו', חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' א-להינו אתכם. אף אתה אמור לו כהלכת הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" - בזה העלה רבינו כמה פירושים נפלאים, והם:

א. ברמב"ן פירש, מה העדות, מה יעידו אלה המצוות. ומה החוקים, מהו טעמם הנסתר בתורה. והמשפטים, שנסקול מחלל השבת, ונכה זורע הכלאים וכו', עיין שם באריכות בביאור התשובה.

ב. במאור האפילה (פרשת ואתחנן) כתב, כיון ששאלת החכם על הדקדוקים, וכפי שנקט 'עדות חוקים ומשפטים' בדקדוקים גדולים, על זה באה תשובה גדולה יותר ועמוקה מכל זה, והיא, כהלכת הפסח, "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". כלומר, ואפילו דבר מועט לא נאכל אחר קרבן פסח. וכל זה מתוך זהירות ודקדוק ואהבה בעשיית המצוות, עש"ב.

ג. ונראה לומר, כי התשובה לחכם "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", היא כוללת כל חילוקי ודקדוקי שאלותיו. שהרי **העדות** זה על המצוות שהן זכר ועדות לנעשה לאבותינו. וזהו הפסח, על שום שפסח הקב"ה על בתי ישראל בנגפו את מצרים. והתשובה על שאלתו השנייה, מה **המשפטים** אשר ציוה ה"א וכו', היא, שאין מפטירין אחרי אכילת האפיקומן. ובזה יש דברי טעם וביאור מתקבל, שאין מפטירין אחרי אכילתו, כדי שלא ישתכח טעם המצוה ממנו. וזהו בבחינת משפטים שהם מחייבים השכל. ועל שאלתו מה **החוקים** וכו', ע"ז נענה ונאמר לו, שבדין זה שאין אוכלין אחר האפיקומן, יש בו חוק ללא טעם וביאור, שהרי אע"פ שאסור לאכול ולשתות אחרי האפיקומן כלום, עם כל זה שותין אח"כ כוס רביעי, ואף על פי שהוא משכח טעם הפסח ועתה טעם המצה.

ד. ובדרך מליצה אמרתי, לא נאמר 'על' ארבעה בניס דברה תורה, אלא 'כנגד' ארבעה בניס דברה תורה. כי לא רק הרשע והתם ושאינו יודע לשאול הם נגד, אלא אף החכם אין חכמתו מעידה על מעלתו הגדולה בשאלתו, אלא על רצונו להתחכם ולחלק בין מצוות שהם עדות לחוקים ומשפטים, שלא כרצון התורה.

הפורש מן הציבור

"רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם וכו', ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר, אף אתה הקהה את שיניו וכו'" - אמר מו"ר הגר"א קוטלר זצ"ל, לא נאמר 'ולפי שכפר בעיקר הוציא את עצמו מן הכלל', אלא להיפך סיבת כפירתו באה לו מחמת שהוציא את עצמו מן הכלל, כיון שרצה ללכת בשרירות לבו ממילא הכפירה משמשת לו לתרץ מעשיו. ומצאנו כזאת בנבל שנאמר בו: אמר נבל בלבו אין א-להים. מתחילה הוא נבל, ואח"כ כבר אין א-להים. וכבר רבינו הרמב"ם בהלכות תשובה מנה הפורשין מן הציבור בין אלה שאין להם חלק לעוה"ב. [ויש גירסאות חלוקות בהרמב"ם, "ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל, כפר בעיקר". וזה כהנ"ל. אמנם גירסת כת"י תימן אינה כן, ראה רמב"ם מהדו' פרנקל. הערת המגיה].

"ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שועתם אל הא-להים מן העבודה" - יש להבין הטעם שכפלה תורה ב' פעמים תיבות 'מן העבודה'. אלא ללמד יצא, שאף על פי שזעקה זו באה מן העבודה, כך נשמעה תפילתם מן העבודה, ולא מתוך רוממות. וברמב"ן בשמות (י"ב, מ') כתב, שלא היו ראויים ישראל להיגאל מפני הקץ שבא, אלא מפני שקיבל ה' צעקתם ונאקתם, מפני הצער הגדול שהיו בו, ע"ש.

הוגה ונערך ע"י

טל: 03-30-8888-5 שלוחה * דוא"ל: sm088302222@gmail.com